

Què és l'assetjament escolar (bullying) i què podem fer les famílies per prevenir-lo i abordar-lo?

26/01/2023

Font:

Faros Sant Joan de Déu

L'assetjament entre iguals és un problema important per a infants i adolescents de tot el món. Fa més de vint anys que l'Assemblea Mundial de la Salut va declarar en la seva resolució (WHA 49.25/1996) que **la violència era una qüestió de salut pública mundial.**

Durant la infància i l'adolescència, l'assetjament, especialment en l'entorn escolar i el ciberassetjament que pot traspasar els límits de l'escola, **és la forma de violència més freqüent entre iguals.**

La majoria d'investigadors coincideixen en definir l'assetjament escolar com:

Una sèrie de comportaments agressius i intencionals que es produeixen de manera repetida i al llarg del temps contra una víctima que no es pot defensar fàcilment.

És rellevant destacar que **hi ha una intenció de fer mal a l'altre i que existeix un desequilibri de poder entre l'agressor i la víctima.** Aquest desequilibri pot derivar-se de la força física, l'estatus social o la mida del grup (quan un grup actua contra una persona) i també prové de conèixer característiques de la víctima (aspecte físic, problemes d'aprenentatge, origen ètnic, orientació sexual...) que es faran servir per assetjar-lo.

L'assetjament escolar inclou diferents comportaments:

- **Agressions físiques** (puntades de peu, empentes, cops, trencar objectes de la víctima...)
- **Agressions verbals** (insults, amenaces, fer befa...)

- **Agressions indirectes o relacionals** (aïllar socialment o fer el buit, parlar malament a altres persones, difondre rumors...)
 - **Assetjament sexual** (molestar sexualment a una altra persona)
 - **Ciberassetjament** (fer servir les xarxes socials per amenaçar, enviar missatges, crear perfils falsos de la víctima, publicar fotos sense permís, etc.).
- En qualsevol situació d'assetjament participa un assetjador o "bully" i una víctima que pateix l'assetjament.** Hi ha una tercera forma d'implicació que és la víctima-assetjador que fa *bullying* i també en rep d'altres persones.

Per què els nens i adolescents assetgen als seus companys?

El perfil dels nens i adolescents que fan assetjament no és homogeni. Alguns estudis han identificat dos grups d'assetjadors amb característiques ben diferents.

- Un primer grup, **farien servir estratègies prosocials**, com la cooperació, amb estratègies coercitives, com l'agressió, per controlar els companys o accedir a privilegis. Aquests joves tenen bones habilitats socials que els permeten relacionar-se adequadament amb els altres, però tenen la capacitat de fer servir l'agressió sense sentir-se malament quan volen assolir els seus propòsits.
 - Un segon grup que comet assetjament són **generalment més inadaptats i acostumen a tenir problemes de conducta i salut mental**. Aquests últims agredeixen d'una manera més impulsiva i excessivament reactiva i poden ser alhora víctimes d'altres.
- Molts assetjadors són percebuts com a populars en el seu grup, tot i que a molts companys no els agradi el que fan.**

Per què els nens i adolescents acaben sent víctimes d'assetjament?

Els nens i adolescents que són percebuts com a "diferents" en el grup, tenen un risc major de ser victimitzats. Algunes de les troballes de les últimes investigacions sobre els factors que influeixen en l'assetjament infantojuvenil són les següents:

- Els nois tenen més probabilitat de patir assetjament físic directe mentre que les noies tenen més probabilitats de patir-ho de manera verbal i indirecta.
 - **L'aparença física és el motiu més habitual d'assetjament escolar** i les noies ho pateixen més que els nois. També la insatisfacció corporal i el sobrepès estan relacionats amb el *bullying*.
 - Tenir una discapacitat física, dificultats d'aprenentatge, l'ètnia de procedència, la nacionalitat o el color de la pell també són motius freqüents d'assetjament.
 - Els nens més grans poden estar més exposats al ciberassetjament.
- Els nens i joves que pateixen assetjament escolar acostumen a tenir una baixa acceptació entre els seus companys, més dificultats per relacionar-se i tenen pocs o cap amic.** També presenten en major grau problemes d'ansietat o depressió i baixa autoestima. Els nens que són insegurs o submisos, o físicament febles, són víctimes "fàcils" pels assetjadors que no s'arrisquen a la confrontació o a perdre el suport dels altres companys. També sabem que tenir amics forts podrien protegir les víctimes dels "*bullies*" però que habitualment, **els nens assetjats acostumen a sortir amb altres companys victimitzats.**

Quines són les conseqüències de patir assetjament en la infància o l'adolescència?

Les conseqüències de patir *bullying* en la infància i l'adolescència es relacionen amb la freqüència, la intensitat i la gravetat de les agressions.

En l'àmbit educatiu patir *bullying* té un efecte negatiu en la socialització i en el sentiment de pertinença del nen a l'escola. Augmenta la probabilitat d'absentisme i abandonament dels estudis després de la primària. També afecta el rendiment acadèmic.

L'assetjament infantojuvenil té unes conseqüències clares en la salut física i mental de les víctimes. Les associacions entre l'assetjament i les idees i conductes suïcides estan fortament reconegudes en la literatura. Aquests infants presenten ansietat, depressió i baixa autoestima i molts d'aquests problemes es mantenen en l'edat adulta. Alguns dels joves que han patit assetjament presenten un menor nombre de relacions socials quan es fan grans, **més dificultats econòmiques i una menor qualitat de vida percebuda.**

Els assetjadors també tenen més risc de patir dificultats posteriorment. S'ha trobat una associació amb majors adversitats en l'edat adulta i un major risc de delinqüència. També es considera un factor de risc per patir símptomes psicòtics.

Què podem fer per prevenir i abordar l'assetjament escolar?

A l'escola

Les intervencions a l'escola redueixen significativament l'assetjament escolar entre els nens i els adolescents..

Els enfocaments que impliquen tota l'escola, amb elevada participació de tots els estaments ofereixen bons resultats. Per exemple, el Programa de Prevenció del Bullying d'Olweus (OBPP) implica tota l'escola per reduir l'assetjament i millorar les relacions entre els nens en edat escolar.

L'aprenentatge cooperatiu, on els professors augmenten les oportunitats d'interaccions positives entre iguals per mitjà d'activitats estructurades d'aprenentatge, **és un enfocament alternatiu que ha demostrat reduir l'assetjament escolar i millorar els problemes emocionals associats.**

Quan intervenim sobre l'assetjament escolar, **cal aconseguir que els espectadors passius s'impliquin.** Les respostes dels companys que són testimonis de les agressions són crucials per inhibir o alimentar l'assetjament escolar. Un dels programes que adopta aquest enfocament és el Programa Antiassetjament KIVA, desenvolupat a Finlàndia. Treballa a millorar la consciència, l'empatia i l'autoeficàcia dels espectadors per donar suport als companys victimitzats.

Aquests programes han de ser intensius i de llarga durada, implicar als pares i fer servir pràctiques disciplinàries amb els assetjadors. El suport dels pares i dels companys és protector. Millorar les normes i les respostes contra l'assetjament escolar a les aules i que els professors verbalitzin clarament la seva posició al respecte també ajuda molt.

I com a pares:

- Si el teu fill pateix *bullying*, **és important que l'escoltis sense jutjar-lo i l'ofereixis el teu suport.**
- Pregúnta-li com ha anat a l'escola i no et quedis amb una resposta curta. **Fes preguntes obertes que facilitin el diàleg i escolta** les seves paraules però també el seu to de veu i les seves expressions facials.
- Saber que el teu fill pateix assetjament et pot generar ira, por o culpa, però intenta no sobre reaccionar. **Encoratja'l a parlar del tema i desculpabilitza'l.**
- **Ajuda'l a pensar en com actuar en aquestes situacions.** Penseu junts què vol aconseguir l'assetjador, com el fa sentir i en la mesura del possible intenta que es mostri indiferent.
- **Ensenya'l a dir NO i sortir de la situació.** Ajuda'l a pensar com evitar aquelles situacions que poden propiciar l'assetjament (no estar sol, no sortir l'últim de la classe, acostar-se a altres companys o a algun adult...).
- **Atén les seves necessitats emocionals i proporciona-li ajuda professional si és necessari.**
- És molt important **informar**, com més aviat millor, a l'escola del que està passant. Intervenir per aturar l'assetjament ens interpel·la a tots.

Referències bibliogràfiques

1. Hannah J. Thomas, Jason P. Connor, James G. Scott. (2017) *Why do children and adolescents bully their peers? A critical review of key theoretical frameworks*. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology.
2. Christina Salmivalli, Lydia Laninga-Wijnen, Sarah T. Malamut, Claire F. Garandeau (2021) *Bullying Prevention in Adolescence: Solutions and New Challenges from the Past Decade*. Journal of research on adolescence, 31(4), 1023–1046.
3. Richard Armitage (2021). *Bullying in children: impact on child health*. BMJ Paediatrics Open 2021;5:e000939.
4. Van Ryzin MJ, Roseth CJ (2018). *Aprenentatge cooperatiu a l'escola secundària: un mitjà per millorar les relacions entre iguals i reduir la victimització, l'assetjament escolar i els resultats relacionats*. J Educ Psychol 2018; 110;1192-201.
5. Ersilia Menesini & Christina Salmivalli (2017) *Bullying in schools: the state of knowledge and effective interventions*, Psychology, Health & Medicine, 22:sup1, 240-253
6. Guia para padres del programa KIVA. KivaProgram [Data de consulta:01/11/2022)